

Erling Kagge

Stilte

Als ik me niet aan de wereld kan onttrekken door te wandelen, klimmen of zeilen, probeer ik de wereld buiten te sluiten.

Het kostte tijd om dat te leren. Pas toen ik besepte dat ik een diep verlangen koesterde naar stilte, kon ik me daarop gaan richten. En jawel, ver weggestopt onder een kakofonie aan verkeersherrie en gedachten, muziek en elektronische geluiden, iPhones en sneeuwschuivers lag het op me te wachten. De stilte.

Nog niet zo lang geleden probeerde ik mijn drie dochters ervan te overtuigen dat de geheimen van de wereld zich schuilhouden in de stilte. We zaten rond de keukentafel en aten gezamenlijk onze zondagse maaltijd. Het is hét moment van de week geworden waarop we allemaal de tijd hebben om te blijven zitten en elkaar persoonlijk te spreken. Op andere dagen van de week heeft iedereen een te druk programma. De meisjes keken me met een sceptische blik aan. Stilte is toch helemaal niets? Nog voordat ik kon uitleggen dat stilte een kameraad kan zijn en dat het een luxe is die meer waard is dan de Marc Jacobs-tassen waar ze van dromen, was de conclusie al getrokken: stilte is prima

om je in terug te trekken als je je rottig voelt. Buiten dat heeft het geen waarde.

Terwijl we daar aan de eettafel zaten, moest ik ineens denken aan hoe nieuwsgierig ze als kind waren. Hoe ze zich afvroegen wat er achter een deur kon zitten. Hun blik als ze naar een lichtschemel keken en vroegen of ze het ‘licht mochten openen’.

Vraag en antwoord, vraag en antwoord. Verwondering is de motor van het leven. Nu zijn mijn kinderen dertien, zestien en negentien jaar en ze verwonderen zich steeds minder over dingen. En als ze zich over iets verwonderen, wordt al snel de smartphone erbij gepakt om antwoord op hun vragen te geven. Ze blijven nieuwsgierig, maar hun gezichtsuitdrukking is minder kinderlijk, volwassener, en hun hoofden zijn meer gevuld met ambities dan met vragen. Geen van drieën was geïnteresseerd om verder te praten over stilte, dus ik besloot een verhaal te vertellen waar je vanzelf stil van wordt:

Twee van mijn vrienden hadden besloten om de Mount Everest te beklimmen. Vroeg op een ochtend verlieten ze het basiskamp om de zuidwestwand van de berg op te gaan. Alles verliep goed. Beide klimmers haalden de top, maar toen kwam de storm. Ze begrepen al snel dat

ze niet levend beneden zouden komen. Eén van de twee wist met de satelliettelefoon zijn zwangere vrouw te bereiken. Samen werden ze het eens over de naam van het kind dat zij droeg. Vlak onder de top sliep hij rustig in. De tweede kon niemand bereiken voordat hij stierf. Geen mens weet wat er die middag precies is gebeurd op de berg. Dankzij het droge, koude klimaat op achtduizend meter hoogte zijn de twee gevriesdroogd. Ze liggen daar in stilte, als zichzelf, ongeveer zoals ze tweeëntwintig jaar geleden waren toen ik hen voor het laatst zag.

Voor één keer viel er een stilte aan tafel. Een van de telefoons bliepte toen er een melding binnenkwam, maar niemand van ons dacht eraan om op dat moment op zijn telefoon te kijken. We vulden de stilte met onszelf.

Niet lang daarna werd ik uitgenodigd om een lezing aan de universiteit van St. Andrews in Schotland te houden. Ik mocht zelf het onderwerp bepalen. Meestal vertel ik over extreme tochten naar het einde van de wereld, maar deze keer moest ik aan mijn gezin denken en aan die avond aan de keukentafel. En dus koos ik voor het thema stilte. Ik bereidde me goed voor, maar

was van tevoren nerveus, zoals wel vaker. Misschien waren losse gedachten over stilte alleen geschikt voor de zondagmiddag en niet voor een groep studenten. Het was niet zo dat ik verwachtte te worden uitgejouwd in de achttien minuten die ik zou spreken, maar ik wilde dat de studenten geïnteresseerd zouden zijn in wat ik te zeggen had.

Ik begon de lezing met het verzoek één minuut stil te zijn. Het werd doodstil. In de zeventien minuten die volgden, sprak ik over *de stilte om ons heen*, maar ik vertelde ook over iets wat nog belangrijker is: *de stilte die zich in onszelf bevindt*. De studenten bleven stil. Luisterden. Het leek alsof ze de stilte hadden gemist.

Diezelfde avond ging ik met een paar studenten naar de pub. Toen we eenmaal binnen waren, ver weg van de tochtige toegangsdeur, was bijna alles zoals ik het me herinnerde uit mijn eigen studietijd in Groot-Brittannië. Gezellige, nieuwsgierige mensen, een goede sfeer en interessante gesprekken. Er waren drie vragen waar ze antwoorden op wensten te krijgen: *Wat is stilte? Waar is stilte? Waarom is het belangrijker dan ooit?*

Het was een geslaagde avond, niet alleen vanwege het aangename gezelschap, maar dankzij de studenten besefte ik ook hoe weinig ik zelf eigenlijk weet. Weer thuis kon ik het niet nalaten verder te denken over die drie

vragen. Het werd een obsessie. Ik begon te schrijven, te denken en te lezen, vooral uit eigen interesse. Nacht na nacht zat ik op die drie vragen te puzzelen.

Ten slotte hield ik drieëndertig mogelijke antwoorden over.

Voor een avonturier draait het leven vaak om de kunst je te *verwonderen*. Het is een van de zuiverste vormen van vreugde die ik me voor kan stellen. Ik houd van het gevoel. Ik verwonder me vaak en ik verwonder me bijna overal: op reis, als ik lees, als ik mensen ontmoet, als ik zit te schrijven, of als ik mijn hart voel kloppen en de zon zie opkomen. Verwondering is voor mij een van de sterkste vermogens die we bij onze geboorte meekrijgen. Het is ook een van de mooiste vaardigheden die er zijn. Ik verwonder me niet alleen in de hoedanigheid van avonturier, het komt net zo vaak voor in mijn rol als vader of uitgever. Ik geniet ervan. Als het even kan zonder te worden gestoord.

Onderzoekers kunnen waarheden ontdekken. Ik zou dat ook wel willen, maar het is niets voor mij. Tot dusver heb ik in mijn leven mijn mening over alles herzien. Ik verwonder me in de eerste plaats om de verwondering zelf. Dat is een doel op zich. Een kleine ontdekkingsreis. Ook al kan het af en toe best een aanzet tot meer inzicht zijn.

Soms is die verwondering helemaal niet zo vrijwillig. Ik kies er niet bewust voor, maar ik verwonder me omdat ik niet anders kan. Dan duikt er bijvoorbeeld iets

onaangenaams uit het verleden op; een gedachte of een ervaring. Het knaagt aan me en ik kan niet nalaten erover te piekeren.

Toen mijn nicht laatst bij ons kwam eten, gaf ze me een dichtbundel van Jon Fosse. Nadat ze was vertrokken, bladerde ik in mijn bed wat door het boek. Vlak voordat ik het licht uit wilde doen, las ik de volgende woorden: 'Er is een liefde die niemand zich herinnert.' Wat bedoelde hij hiermee? Een onzichtbare liefde die ergens sluimert? Had hij het eigenlijk over stilte? Ik legde de bundel weg en lag er nog even over na te denken. Goede dichters doen me aan grote ontdekkingsreizigers denken. Door de juiste woorden te kiezen, maken ze bepaalde gedachten in me los, een beetje zoals de verhalen van ontdekkingsreizigers die ik als kind las. Voordat ik in slaap viel, besloot ik dat ik Fosse de dag erna zou schrijven om hem te vragen hoe het zat.

'Op de een of andere manier moet de stilte gaan spreken,' antwoordde Fosse zes minuten nadat ik hem een e-mail had gestuurd. Het leek bijna alsof hij op mijn vraag had zitten wachten, maar dat kon toch niet waar zijn, na al die jaren waarin hij niets van me had gehoord?

Spreken, dat is precies wat de stilte moet doen. De stilte moet tot je gaan spreken en jij moet met haar

in gesprek gaan om zo alle mogelijkheden te kunnen benutten die erin schuilgaan.

‘Het komt misschien doordat stilte verbonden is met verwondering, maar er ligt ook iets overweldigends in besloten, als een zee of een eindeloze sneeuwvlakte. Als mensen zich daar niet over kunnen verwonderen, komt dat omdat ze er bang voor zijn. En daarom zijn veel mensen waarschijnlijk bang voor stilte (en is er altijd en overal muzak).’

Ik ken die angst waar Fosse het over heeft. Een vage angst voor iets wat ik nauwelijks kan benoemen. Een angst die maakt dat ik eenvoudigweg stop met in het hier en nu in mijn eigen leven zijn. In plaats daarvan doe ik maar wat, vermijd ik de stilte en onderga ik de nieuwe dingen die ik doe. Ik stuur berichten, zet muziek op, luister naar de radio of laat mijn gedachten de vrije loop, in plaats van een stap terug te doen en de wereld misschien even buiten te sluiten.

Ik denk dat die angst die Fosse niet benoemt, de angst is om jezelf beter te leren kennen. Ik voel me laf als ik daaronderuit probeer te komen.

*
**